

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شیراز
دانشکده کشاورزی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته مهندسی کشاورزی - اقتصاد کشاورزی

عوامل موثر بر اشتغال زارعین به فعالیتهای خارج از مزرعه و تاثیر
آن بر برابری درآمد:

مطالعه موردی شهرستانهای مرودشت و سپیدان

توسط

زینب احمدی کیا

استاد راهنما

دکتر محمد بخشوده

شهریور ۱۳۸۸

به نام خدا

اظہارنامہ

اینجانب زینب احمدی کیا دانشجوی رشته مهندسی کشاورزی (اقتصاد کشاورزی) دانشکده کشاورزی اظہار می کنم که این پایان نامه حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده کرده ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشته ام. همچنین اظہار می کنم که تحقیق و موضوع پایان نامه ام تکراری نیست و تعهد می نمایم که بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیه حقوق این اثر مطابق با آیین نامه مالکیت فکری و معنوی متعلق به دانشگاه شیراز است.

۱۳۸۸، ۹، ۱۱

نام و نام خانوادگی: زینب احمدی کیا

تاریخ و امضا:

به نام خدا

عوامل موثر بر اشتغال زارعین به فعالیتهای خارج از مزرعه و تاثیر آن بر برابری
درآمد: مطالعه موردی شهرستانهای مرودشت و سپیدان

به کوشش

زینب احمدی کیا

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به عنوان بخشی از فعالیتهای تحصیلی لازم
برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته:

مهندسی کشاورزی

اقتصاد کشاورزی

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی کمیته پایان نامه، با درجه‌ی:.....

دکتر محمد بخشوده، دانشیار بخش اقتصاد کشاورزی (رئیس کمیته).....

دکتر غلامرضا سلطانی، استاد بخش اقتصاد کشاورزی.....

دکتر منصور زبیبی، دانشیار بخش اقتصاد کشاورزی.....

شهریور ماه ۱۳۸۸

تتدیم به:

پدرم که استواری راد قاش و مردانگی راد ایمانش یافتم

و به:

مادرم که آرامش راد نگاهش و عشق راد کلامش یافتم.

سپاسگزاری

می‌ستایم خدائی را که مایه آرامش‌ام در سختیها و مشکلات بود و یاریم داد تا رساله خود را با موفقیت به اتمام برسانم.

می‌بوسم دستان پرمهر پدر و مادرم را که در این راه مرا یاور و پشتیبان بودند.
به گفتار مولایم علی، بنده معلمانی هستم که در مکتبشان درس معرفت آموختم و سپاسگزار دوستانی هستم که در سایه لطف و محبتشان این دوران سپری شد.

زینب احمدی‌کیا

چکیده:

عوامل موثر بر اشتغال زارعین به فعالیتهای خارج از مزرعه و تاثیر آن بر برابری درآمد: مطالعه موردی شهرستانهای مرودشت و سپیدان

بوسیله

زینب احمدی کیا

جهت بررسی عوامل موثر بر تخصیص زمان زارعان در دو منطقه سپیدان و مرودشت از مدل چند گزینه‌ای لاجیت استفاده گردید. در این مطالعه اشتغال شامل کشاورزی، فعالیتهای مرتبط با کشاورزی و فعالیتهای نامرتب با کشاورزی است. بر اساس نتایج در مرودشت متغیرهای سن، تحصیلات، اشتغال به دامداری، تعداد کلاسهای ترویجی که فرد شرکت کرده است، تعداد افراد تحت تکفل، مخارج خانوار، نسبت مخارج به درآمد کشاورزی، تعداد نیروی کار خانوادگی و ارزش اتومبیل اثری معنادار بر احتمال تخصیص زمان به فعالیتهای بیرون مزرعه مرتبط با کشاورزی داشته‌اند و در مورد فعالیتهای نامرتب با کشاورزی کلیه متغیرها به جز سابقه و نسبت زمین ملکی به کل زمین مورد بهره برداری اثر معنادار بر تخصیص زمان به فعالیتهای نامرتب با کشاورزی داشته‌اند. در سپیدان از میان متغیرها تنها تعداد دفعات شرکت در کلاسهای ترویجی، تعداد افراد تحت تکفل و مخارج اثری معنادار بر احتمال اشتغال بیرون مزرعه مرتبط با کشاورزی را نشان داده‌اند و متغیرهای سن، میزان تحصیلات، سابقه، میزان زمین ملکی، اشتغال به دامداری، نسبت زمین ملکی به کل زمین مورد بهره‌برداری، تعداد افراد تحت تکفل و مخارج و میزان وام کشاورزی دریافت شده تاثیری معنادار را بر احتمال اشتغال در فعالیتهای نامرتب با کشاورزی داشته‌اند. همچنین در این مطالعه نقش منابع درآمدی گوناگون در ایجاد نابرابری درآمدی مورد بررسی قرار گرفته است. بر اساس نتایج حاصله کمترین سهم در ایجاد نابرابری در خانوارها مربوط به فعالیتهای بیرون مزرعه که با کشاورزی ارتباط ندارد، است و فعالیتهای زراعی بیشترین درصد از کل نابرابری درآمد را باعث گردیده است. در این مطالعه همچنین میزان علاقه به شغل کشاورزی در قالب پارامتری برای هر منطقه اندازه‌گیری شد. در راستای محاسبه این پارامتر، دستمزد پنهان و دستمزد بیرون مزرعه تخمین زده شد و در محاسبه پارامتر مورد استفاده قرار گرفت. طبق نتایج حاصله میزان علاقه به کار کشاورزی در شهرستان مرودشت برابر ۰/۸۱ و برای شهرستان سپیدان ۰/۲۴ می‌باشد. این نتایج نشان می‌دهد که میزان مطلوبیت ناشی از فعالیتهای کشاورزی ۰/۲۴ مطلوبیت ناشی از فراغت است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: مقدمه و اهمیت موضوع
۱	۱-۱- مقدمه
۷	۲-۱- اهداف مطالعه
۷	۳-۱- فرضیات مطالعه
۹	فصل دوم: مروری بر مطالعات
۹	۱-۲- مطالعات انجام شده در زمینه بررسی عوامل در کار بیرون مزرعه
۱۲	۲-۲- مطالعات در زمینه مدل‌های چند گزینه ای لاجیت و پروبیت
۱۳	۳-۲- مطالعات انجام شده در زمینه نابرابری درآمد
۱۴	۴-۲- مطالعات انجام شده در زمینه علاقه به انجام فعالیت‌های کشاورزی
۱۵	فصل سوم: تئوری و روش تحقیق
۱۵	۱-۳- تئوری خانوار روستائی
۱۷	۲-۳- مدل مورد استفاده در بررسی عوامل موثر بر کار داخل و خارج مزرعه
۱۸	۱-۲-۳- مدل‌های چند گزینه ای لاجیت و پروبیت
۲۵	۳-۳- مقایسه میانگین متغیرها
۲۶	۴-۳- بررسی تاثیر منابع درآمدی مختلف در ایجاد نابرابری درآمدی میان کشاورزان

۲۷	۳-۵- مدل مورد استفاده در اندازه گیری علاقه افراد برای کار کشاورزی
۳۱	۳-۵-۱- محاسبه تابع سود و دستمزد پنهان
۳۲	۳-۵-۲- تخمین دستمزد بیرون مزرعه
۳۴	۳-۶- روش نمونه گیری
۳۶	فصل چهارم: نتایج و بحث
۳۷	۴-۱- مقایسه میانگین متغیرها
۳۷	۴-۱-۱- شهرستان مرودشت
۴۳	۴-۱-۲- شهرستان سپیدان
۴۸	۴-۲- آزمون تشخیص هاسمن
۴۸	۴-۳- نتایج حاصل از مدل لاجیت و مدل چند گزینه ای لاجیت:
۴۸	۴-۳-۱- عوامل موثر بر کار بیرون مزرعه
۶۵	۴-۴- تاثیر منابع درآمدی مختلف در ایجاد نابرابری درآمدی میان کشاورزان
۶۶	۴-۴-۱- شهرستان مرودشت
۶۷	۴-۴-۲- شهرستان سپیدان
۶۹	۴-۵- اندازه گیری علاقه افراد برای کار کشاورزی
۷۰	۴-۵-۱- تابع سود و تعیین دستمزد ناشی از کار در کشاورزی
۷۴	۴-۵-۲- تخمین دستمزد بیرون مزرعه
۷۷	۴-۵-۴- تخمین پارامتر میزان علاقه افراد به کشاورزی
۸۳	فصل پنجم: خلاصه، نتیجه گیری و پیشنهادات
۸۸	منابع مورد استفاده:

فهرست جداول

صفحه	عنوان و شماره
۳۶	جدول (۱-۴): میزان اشتغال افراد در فعالیتهای غیر کشاورزی
۳۸	جدول (۲-۴): خصوصیات آماری و مقایسه میانگین عوامل اقتصادی-اجتماعی زارعین: مرودشت
۴۴	جدول (۳-۴): خصوصیات آماری و مقایسه میانگین عوامل اقتصادی-اجتماعی زارعین: سپیدان
۵۰	جدول (۴-۴): عوامل موثر بر کار بیرون مزرعه (مرودشت)
۵۱	جدول (۵-۴): عوامل موثر بر کار بیرون مزرعه به تفکیک نوع فعالیت (مرودشت)
۵۹	جدول (۶-۴): عوامل موثر بر کار بیرون مزرعه (سپیدان)
۶۰	جدول (۷-۴): عوامل موثر بر کار بیرون مزرعه به تفکیک نوع فعالیت (سپیدان)
۶۶	جدول (۸-۴): تجزیه و تحلیل نابرابری درآمد به تفکیک منابع درآمدی (مرودشت)
۶۸	جدول (۹-۴): تجزیه و تحلیل نابرابری درآمد به تفکیک منابع درآمدی (سپیدان)
۷۰	جدول (۱۰-۴): تابع سود کشاورزی (مرودشت)
۷۳	جدول (۱۱-۴): تابع سود کشاورزی (سپیدان)
۷۵	جدول (۱۲-۴): دستمزد بیرون مزرعه (مرودشت)
۷۶	جدول (۱۳-۴): دستمزد بیرون مزرعه (سپیدان)

۸۰ جدول (۴-۱۴): علاقه برای کار در مزرعه (مرودشت)

۸۱ جدول (۴-۱۵): علاقه برای کار در مزرعه (سپیدان)

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان نمودار
۷۸	نمودار(۱-۴): دستمزد داخل و خارج مزرعه (مرودشت)
۷۸	نمودار(۲-۴): دستمزد داخل و خارج مزرعه (سپیدان)

فصل اول: مقدمه و اهمیت موضوع

۱-۱- مقدمه

بخش کشاورزی یکی از بخشهای اصلی فعالیتهای اقتصادی در کشور است. از میان عوامل تولید محصولات کشاورزی، علاوه بر زمین و سرمایه، از نیروی کار نام برده می شود، زیرا در همه مراحل تولید یک محصول، نقشهای متعدد و ویژه ای را ایفا می کند. نیروی کار به دلیل مهارت، تطبیق پذیری، بخش پذیری و قابلیت تحرک، به عنوان یکی از عوامل اصلی در تولید کشاورزی و فعالیت های غیر کشاورزی است. در ایران ۸۶ درصد نیروی کار کشاورزی در روستاها ساکن بوده و حدود ۵۰ درصد جمعیت روستائی در بخش کشاورزی فعالیت می کنند (امینی ۱۳۷۷).

با رشد مدرن و پیشرفته اقتصادی، مشاهده می شود افراد تخصیص منابع را در واکنش به تغییرات و شرایط اقتصادی که نشاندهنده توانائی تخصیص دادن است، تغییر می دهند (شولتز ۱۹۷۵). از طرفی دیگر تخصیص ناکارای نیروی کار یکی از عوامل اصلی ناکارائی خانوارهای روستائی است (گاوین و همکاران ۱۹۹۶ و شرگن ۱۹۹۹).

در مسیر توسعه بایستی شکل سنتی خانوارهای روستائی به سمت انجام فعالیتهای متنوع متفاوت از کشاورزی حرکت کند. پدیده تنوع منابع درآمدی بهره برداران کشاورزی که در نقاط روستایی کشور و بویژه در اقتصاد دهقانی وجود دارد اساساً از ماهیت دوره ای و فصلی بودن اکثر فعالیتهای کشاورزی نشأت می گیرد.

با توجه به شواهد موجود، درآمد فعالیتهای خارج از مزرعه^۱ منبع مهم درآمدی برای

---

¹ Off-farm activity

اکثر خانوارهای روستائی می‌باشد که از نظر اقتصادی برای سازمان‌های دولتی، غیر دولتی، نمایندگان بین‌المللی و نمایندگان توسعه و پیشرفت دارای اهمیت بسیار می‌باشد. فعالیتهای غیر کشاورزی که از آنها به فعالیتهای خارج مزرعه یاد می‌کنیم به عنوان جزئی از بخش اقتصادی کشاورزی روستائی است که برای پیشرفت و کمک به آن ضروری و اساسی است و از آن می‌توان بعنوان مشوق اقتصادی در سایر فعالیتهای و همچنین فعالیتهای درون مزرعه^۱ نام برد (پالزین و مک دونالد ۱۹۷۱).

در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، ۰/۳۳ تا نیمی از خانوارها درآمد خود را از کار خارج از مزرعه کسب می‌کنند که این درآمد ۷۰-۲۰ درصد از درآمد خانوارهای روستائی را تشکیل می‌دهد (آهیتا ۲۰۰۲، ریردن ۲۰۰۱).

تصمیم برای عرضه نیروی کار دارای اهمیت بسیاری است و تصمیم برای کار خارج از مزرعه یکی از استراتژی‌ها و راه‌حلهای خانواده‌هاست (کیمهی ۲۰۰۴، ژائو ۱۹۹۹) که درآمد حاصل از آن، از طریق ایجاد تنوع در فعالیتهای و درآمد، بعنوان عاملی کلیدی برای ایجاد رفاه در خانوارهای روستائی و کاهش ریسک در تولید کشاورزی، دارای اهمیت است. در اقتصاد دهقانی تنوع منابع درآمدی راهی برای سازگاری میان ظرفیتهای و توانائیهای بالقوه نیروی کار و امکانات کسب درآمد است و مستقیماً به سطح بهره‌وری نیروی کار و سرمایه انسانی وابسته است.

تولیدات کشاورزی امکان دارد به دلایل مختلفی از جمله بدی آب و هوا، آفات و ضایعات محصول، کاهش یابد. این شوک‌ها بعنوان عواملی هستند که باعث می‌شوند افراد به فعالیتهای بیرون از مزرعه به عنوان راهی دیگر جهت به دست آوردن درآمد غیر از کشاورزی برای غلبه کردن بر آثار منفی عدم موفقیت در فعالیتهای کشاورزی، توجه کنند (فائو ۱۹۹۸). از طرف دیگر فعالیتهای خارج از مزرعه باعث کاهش نااطمینانی در به دست آوردن درآمد در مناطق روستائی می‌گردد. یکی از قابل توجه‌ترین عوامل ریسکی، آب و هواست و افزایش عرضه نیروی کار در بیرون مزرعه یکی از استراتژی‌های خانواده‌ها در برابر آن است. زیرا تنوع در اشتغال باعث انتشار و پراکندگی ریسک در میان چندین فعالیت می‌گردد و کاهش این نااطمینانی درآمدی باعث افزایش فرصت خانواده‌های روستائی جهت توسعه تکنولوژی‌های

---

¹ On farm activity

کشاورزی می‌گردد و اتخاذ تکنولوژی بهتر به معنای بدست آوردن سودی بیشتر و بعنوان مشوقی جهت حرکت از کشاورزی سنتی به مدرن می‌گردد.

با توسعه فعالیتهای خارج از مزرعه در روستاها، سهم درآمدی آن به تدریج افزایش یافته و درآمد خارج از مزرعه بعنوان عامل هموار کننده جریان درآمدی ظاهر می‌شود که به دلیل تغییرات کمتر آن نسبت به درآمد در مزرعه است (میشرا و همکاران ۲۰۰۲)

سیاستگذاران در حال نشان دادن تمایل فزاینده به فعالیتهای خارج از مزرعه بعنوان وسیله ای در ایجاد شرایط مطلوب برای کاهش فقر در مناطق روستائی هستند (فائو ۱۹۹۸). فعالیتهای بیرون از مزرعه به دلیل کاهش فشار بر تقاضای زمین و نیروی کار باعث کاهش فقر می‌گردند. ژئو و لو (۲۰۰۶) فعالیتهای خارج مزرعه را بعنوان راهی جهت شکستن دور تسلسل می‌دانند که با فقر شروع شده و فقر منجر به استفاده شدید از منابع و در نتیجه تخریب محیط زیست و ایجاد مضاعف فقر می‌گردد.

مفهوم اساسی تصمیم برای تخصیص زمان به کار خارج مزرعه، رابطه جایگزینی میان فراغت و مصرف کالاها توسط افراد خانوار روستائی است. محرک و مشوق رشد برخی فعالیتهای خارج از مزرعه، ناتوانی درآمد ناشی از فعالیتهای کشاورزی در تامین نیازهای اساسی که شامل امنیت غذایی خانوار است می‌باشد (فائو ۱۹۹۸). در برخی مطالعات، کار خارج از مزرعه بعنوان شاخصی از رفاه خانوار روستائی بیان می‌گردد (روزنزیوگ ۱۹۸۸).

کار خارج از مزرعه از طریق تهیه نقدینگی، تاثیری مثبت بر تحرک بخش کشاورزی و فراهم آوردن نهاده‌های افزایش دهنده بهره وری و عملکرد دارد (ماتشه و یانک ۲۰۰۴). این درآمد می‌تواند باعث تغییر در تعادل درآمدی و توزیع بهتر درآمد گردد، از میان منابع درآمدی زارع، کار خارج از مزرعه، می‌تواند کمترین نقش را در نابرابری درآمد ایفا کند (جانوری و سادولت ۲۰۰۱).

با نگاهی متفاوت به این موضوع، می‌توان بیان کرد که در برابر افزایش نیروی کار که به دلیل رشد بالای جمعیت در مناطق روستائی است، منابعی مانند زمین کمیاب است و بخش کشاورزی توانائی جذب این نیروی کار را ندارد. بنابراین مهاجرت و همچنین توسعه فعالیتهای بیرون از مزرعه می‌توانند راه حل این مشکل باشند (لانجو و همکاران ۲۰۰۱). در صورت توسعه اشتغال خارج مزرعه در مناطق روستائی مهاجرت به مناطق شهری کاهش می‌یابد.

افراد ممکن است به دلایل هزینه‌های اشتغال در بیرون مزرعه، نداشتن تحصیلات کافی و محدودیت دستیابی به اطلاعات، موفق به یافتن و انجام کار خارج از مزرعه نشوند وقتی بازار در شرایط رقابتی نباشد محدودیت‌های شخصی و سازمانها مهمترین نقش را در تعیین فعالیتهای خارج مزرعه خواهد داشت (ریردن ۱۹۹۸).

کشاورزان وارد بازار کار خارج مزرعه نمی‌شوند مگر آنکه دستمزد پنهان یا ذخیره کمتر از ارزش نهائی نیروی کار باشد. موانع تحرک و جابجائی در بخش غیر کشاورزی در روستا باعث محدودیت خانوارهای فقیر برای دستیابی به درآمد بالا می‌گردد (بارت و همکاران ۲۰۰۱). بنابراین تخصیص واقعی کشاورزان در فعالیتهای خارج مزرعه وابسته به انگیزه و توانائی در تخصیص است (ریردن ۱۹۹۷). متغیرهایی که باعث افزایش دستمزد ذخیره یا پنهان می‌گردند باعث کاهش احتمال و سطح تخصیص در کار خارج مزرعه می‌گردند در حالی که متغیرهایی که باعث افزایش ارزش تولید نهائی نیروی کار در اشتغال خارج مزرعه می‌گردند، باعث افزایش احتمال و سطح تخصیص در کار خارج مزرعه می‌گردند (بگامبا و همکاران ۲۰۰۷).

فعالیت‌های خارج مزرعه به عنوان عامل ایجاد تنوع در فعالیتها و استراتژی جهت افزایش درآمد بخصوص در زمان افت تولید مزرعه در میان خانوارهای روستائی است. با استفاده از تئوری تخصیص زمان خانوارها، محرک‌ها و مشوق‌ها برای تخصیص زمان در فعالیتهای بیرون از مزرعه که نه تنها به عوامل دستمزدی مرتبط است، بلکه ساختار خانواده‌ها و ترجیحات فردی نقشی مهم را در آن ایفا می‌کند، مشخص می‌گردند. بنابراین شناخت عوامل تاثیرگذار بر تصمیم برای تخصیص خانوارهای روستائی در فعالیتهای خارج از مزرعه از اهداف مهم در جهت توسعه این هدف است.

در اواخر دهه ۱۹۶۰ و در طول دهه ۱۹۷۰ شاهد تاکید بیشتر بر افزایش بازدهی کشاورزی بودیم، ولی تجربه نشان داد که با وجود افزایش کل تولیدات کشاورزی، نابرابری‌ها به دلیل توزیع نامناسب این افزایش تولید تشدید شده است (فرید ۱۳۷۷).

یکی از هدفهای مهم در هر جامعه، برقراری عدالت اقتصادی است که بعد مهمی از آن را عدالت در زمینه توزیع درآمد تشکیل می‌دهد. توزیع درآمد روی متغیرهای اقتصادی، اجتماعی و غیره نیز تأثیر می‌گذارد.

اگرچه مسئله توزیع درآمد ابعاد زیاد و گوناگونی دارد اما آنچه مستقیماً مربوط به عدالت و رفاه

اقتصادی می‌شود توزیع درآمد بین افراد و خانوارها یا توزیع شخصی^۱ است که در بسیاری از کشورها و در دوره‌های طولانی یکی از مهمترین مسائل سیاست عمومی بوده است (ارسلان بد ۱۳۸۳).

منابع درآمدی متفاوتی در روستا وجود دارد که شناخت نقش هر منبع درآمدی در ایجاد نابرابری دارای اهمیت است. فعالیتهای زراعت، دامداری، باغداری و فعالیتهای غیر از کشاورزی می‌توانند تاثیری متفاوت بر میزان نابرابری داشته باشند که شناخت این تاثیر دارای اهمیت است.

با توجه به اینکه انسان یکی از عوامل مهم در پیشبرد اهداف در تمام بخشهای اقتصادی به شمار می‌رود، بنابراین در جهت نیل به افزایش کارایی و بهره‌وری هر چه بیشتر این عامل، بایستی عوامل انگیزاننده وی را در فعالیتهای او از جمله کشاورزی شناخت.

با توجه به اهمیت فعالیتهای بیرون مزرعه به عنوان عوامل موثر در ارتقای درآمد، کاهش ریسک و دیگر مشکلات در کشاورزی، اما همچنان افرادی با وجود کسب درآمد کمتر از این بخش به کشاورزی ادامه می‌دهند. علت آن برخی مشخص کننده‌های اجتماعی مانند علاقه افراد برای کار داخل مزرعه است که بر تخصیص نیروی کار موثر است. این علاقه به صورت پارامتری اندازه‌گیری می‌شود که این پارامتر نشان می‌دهد که چرا با وجود دستمزدهای پایین‌تر در بخش کشاورزی گاهی ساعات کار در داخل مزرعه بیشتر از زمان کار خارج مزرعه است.

انگیزش شغلی برای ادامه اشتغال مفید و کارآمد امری لازم و ضروری است. اگر انسان علاقمند به شغل خود نباشد ادامه اشتغال ملالت آور و حتی غیر ممکن خواهد بود. رضایت شغلی نوعی احساس مثبت فرد نسبت به شغلش است. با توجه به اهمیت این موضوع در اشتغال افراد در این مطالعه پارامتر علاقه افراد برای کار داخل مزرعه که بیان کننده سنتی بودن خانواده‌ها است به عنوان عامل اثر گذار بر تخصیص ساعات کار در داخل مزرعه اندازه‌گیری شده است.

بررسی عوامل موثر بر تصمیم برای تخصیص نیروی کار میان فعالیتهای داخل و خارج مزرعه تعیین کننده سیاستها جهت افزایش رفاه در خانوارهای کوچک روستائی است. بنابراین

---

¹Personal distribution

شناخت این عوامل همچنین شناخت مهمترین عامل درآمدی تاثیر گذار بر نابرابری درآمد در مناطق مختلف می تواند جهت گیری سیاستها را به سمت افزایش درآمد و افزایش زمان اختصاصی کشاورزان در اشتغال در آن عامل درآمدی را فراهم آورد. از طرف دیگر اندازه گیری پارامتر علاقه زارع برای کار در مزرعه مناسب بودن برخی سیاستهای اقتصادی مانند سیاستهای درآمدی را نشان می دهد. تخصیص زمان و علاقه به شغل کشاورزی تحت تاثیر عواملی گوناگون است که باعث منطقه ای بودن این مسائل می گردند، لذا نمی توان با یک سیاستگذاری کلی با اینگونه مسائل و در تمام مناطق برخورد نمود، بلکه مستلزم مطالعه دقیق در مناطق مختلف است.

دو منطقه بخش مرکزی مرودشت و بخش بیضای سپیدان به دلیل وجود امکانات مورد نیاز جهت کشاورزی از مناطق پررونق کشاورزی هستند و نقش اقتصادی را در زمینه کشاورزی دارند.

در این مناطق عمده فعالیتهای کشاورزی شامل زراعت و دامداری می باشد. کشاورزان گاهی جهت تامین نیازها و ارتقای سطح زندگی به فعالیتهای دیگری در کنار کشاورزی روی می آورند. اما طبق شواهد، افرادی با درآمد بالا نیز گاهی به فعالیتهای بیرون مزرعه اشتغال دارند که به دلیل وجود برخی فرصت های شغلی با درآمد بالا و نیازمند سرمایه می باشد مانند تسطیح لیزری اراضی و اشتغال در فعالیتهای ساختمانی و دیگر فعالیتهای است. با توجه به نمونه تهیه شده، افراد شاغل به فعالیتهای بیرون مزرعه در شهرستان مرودشت و سپیدان به ترتیب ۴۰ درصد و ۳۸ درصد از کشاورزان را تشکیل می دهند. این فعالیتهای شامل پخش کود و سموم کشاورزی، فعالیتهای مربوط به ماشین آلات کشاورزی، فروشندگی، فعالیتهای ساختمانی، حمل و نقل و دیگر فعالیتهای است.

با در نظر گرفتن اهمیت این مناطق در تولیدات کشاورزی و با توجه به اینکه در مناطق مورد مطالعه برخی از زارعین علاوه بر فعالیت کشاورزی به فعالیتهای دیگر نیز مشغول هستند، موضوع تخصیص زمان کشاورزان منطقه نقش تعیین کننده ای در جهت توسعه امکانات و فعالیتهای در این مناطق دارد. از طرف دیگر آشنائی با میزان علاقه کشاورزان این مناطق به کشاورزی می تواند نقش تعیین کننده ای در تعیین سیاستها داشته باشد.

۱-۲- اهداف مطالعه

با توجه به اهمیت و تاثیر رفتارهای اقتصادی کشاورزان از جمله تخصیص زمان و دیگر رفتارهای فردی مانند علاقه به اشتغال در کشاورزی، بر تاثیر سیاستگذاری‌های مختلف در این مطالعه سعی شده است نقش عوامل گوناگون بر این رفتارها مورد بررسی قرار گیرد. در این راستا اهداف زیر دنبال شده است:

۱. بررسی عوامل (فردی، خانوادگی و اجتماعی) تاثیر گذار بر فعالیتهای خارج مزرعه در بخش مرکزی شهرستان مرودشت و بخش بیضا در سپیدان
۲. بررسی و تعیین نقش منابع درآمدی مختلف کشاورزان در ایجاد نابرابری درآمدی میان آنان
۳. تعیین میزان تمایل و علاقه زارعین برای انجام فعالیتهای در مزرعه

۱-۳- فرضیات مطالعه

۱. با افزایش سن، احتمال اشتغال افراد در فعالیتهای بیرون مزرعه کاهش می‌یابد. افزایش سابقه در کشاورزی و کاهش سطح تحصیلات باعث افزایش تمایل به انجام کشاورزی می‌گردد.
۲. اندازه زمین، افزایش میزان دارائی‌ها و همچنین دریافت وامهای کشاورزی باعث افزایش تمایل به اشتغال در کشاورزی می‌گردد.
۳. افزوده شدن تعداد افراد تحت تکفل و مخارج خانوار باعث افزایش زمان تخصیص داده شده به فعالیتهای بیرون مزرعه می‌گردد.
۴. فاصله تا مرکز شهری اثر منفی بر اختصاص زمان به کار خارج از مزرعه دارد.
۵. اشتغال به فعالیتهای کشاورزی مهمترین عامل در ایجاد نابرابری درآمدی است.
۶. اختلاف و نابرابری درآمدی ناشی شده از درآمد خارج از مزرعه از فعالیت در مزرعه کمتر است.

۷. سطح دستمزد حاصل از فعالیتهای خارج از مزرعه بالاتر از دستمزد حاصل از فعالیتهای کشاورزی است.

۸. وجود علاقه به فعالیت کشاورزی در مناطق مورد بررسی یکی از عوامل ادامه اشتغال در چنین فعالیتهائی است.